

NO SEREM MOGUTS

Incidència de la mobilització i desmobilització política a la comarca (1975-2004)

JORDI FERRER - LLUC PEJÓ
Llicenciat en Història - Llicenciat en Física

Dossier

La comarca com a prefaci

La transició política es va viure al Baix Llobregat des de diverses realitats: la metropolitana i la local; la immigrant i l'autòctona; la revolucionària i la reformista; l'analfabeta i la intel·lectual; la dels associats i la dels no associats. Aquestes i altres realitats van ser generadores d'expectatives diverses que van confluïr en temps i espai. D'aquestes expectatives (millorar comunicacions, infraestructures, condicions laborals i de vida; fer ciutadania; possibilitar la democràcia; garantir l'accés a l'educació, i potenciar la cultura), quasi trenta anys després es pot dir que una bona part s'han dut a terme, amb més o menys fortuna.

El Baix Llobregat fou també un punt de referència de la lluita sindical i política durant la transició: "De la comarca es parlava al diari *Le Monde*, a Ràdio París i no cal dir a La Pirenaica. El Vallès va ser una comarca molt lluitadora amb una sèrie de vagues a Sabadell, Terrassa i altres ciutats, però les lluites del Baix Llobregat van tenir la sort de sumar dimensions diferents."¹ Uns carrers per enllumenar, uns barris nous mancats de serveis, uns municipis amb un complex teixit social i una comarca difícil d'estructurar, sense una capitalitat definida, va ser la realitat a la qual els ciutadans del Baix Llobregat van haver de fer front. És en aquest període convuls d'un règim franquista tan agònic com asfixiant, de militància clandestina, de vagues obreres i de lluita veïnal, quan al Baix Llobregat se l'identifica com el paradigma de la classe obrera. En la dècada dels setanta aquesta etiqueta d'esquerranitat va servir per dotar d'identitat pròpia una comarca desbordada per la realitat migratòria.

La lluita s'estructurava des de la clandestinitat a partir de diferents bases operatives (organitzacions, grupuscles) i de diferents estratègies (pactisme, entrisme, lluita directa). Per sobre de tot destaquem, però, la transversalitat de moltes d'aquestes organitzacions, fet que va contribuir, i molt, a la construcció d'una cultura democràtica a partir de la qual la ciutadania podia comprendre la problemàtica de realitats alienes. Neix el mite del "cinturó roig", i amb ell un discurs identitari que s'ha rendibilitzat políticament en els darrers vint-i-cinc anys, fomentat pel paper hegemònic de Bandera Roja, el PSUC i CC.OO durant la transició i per la pugna entre PSUC/ICV i PSC/PSOE pel domini municipal, balança que s'ha decantat contundentment a favor dels segons. Tot i que des de fa temps el perfil del ciutadà típic del Baix Llobregat no s'ajusta a l'arquetip obrerista, el discurs dels partits polítics abans esmentats s'ha articulat a partir del pòsit sociopolític de la transició.

Prop de trenta anys després, però, la comarca cal interpretar-la des d'uns altres paràmetres. Si bé aquesta imatge del Baix Llobregat continua sent vàlida per a persones de fora la comarca, per als mitjans de comunicació i per a la classe política, per als baixllobregatins d'avui dia la identitat comarcal és una qüestió que més aviat causa indiferència. És a dir, que per als habitants de la comarca aquesta no constitueix el seu marc de pertinença, ja que els marcs de màxima acceptació, per ordre de preferència, són Catalunya i el municipi de residència, respectivament.² Aquesta consideració ens permet interpretar la comarca des d'una perspectiva més ponderada.

¹ CAMPO VIDAL, Manuel. "EL Baix Llobregat: Una visió del Baix Llobregat". *Materials del Baix Llobregat* núm. 3 (1997). Pàg. 105.

² PALOS i RODRÍGUEZ, Josep. "La percepció de la comarca pels baixllobregatins". *Materials del Baix Llobregat*, núm. 1 (1994). Pàg. 60-62.

No ferirem la sensibilitat de ningú si afirmem que avui dia el Baix Llobregat ja no és un punt de referència de la lluita sindical i política. En canvi no seria agosarat dir que la comarca sí que és un punt de referència de la vida sindical i política de Catalunya (mai com ara hi havia hagut tants polítics de la comarca amb càrrecs institucionals importants). Així, doncs, subscriuim que la cultura política evocada durant la transició s'ha acabat traduint en un comportament electoral favorable al vot d'esquerres, i a la professionalització de molts "homes de partit". I la lluita? Formava part d'aquesta cultura política baixllobregatina de la transició o bé formava part d'un context històric específic? La capacitat de la ciutadania d'intervenir en la gestió política es va apaivagar per raons de desgast reivindicatiu, de relleu generacional o per l'intervencionisme polític?

El procés de construcció democràtica a la comarca es va caracteritzar pel manteniment d'aquest discurs d'esquerranitat identitària, mentre s'evidenciava la seva poca correlació pràctica. Amb la legalització de partits i sindicats, molts activistes de l'antifranquisme assumiren càrrecs de responsabilitat en la gestió municipal i en l'exercici de la representació social i política. Als anys vuitanta i noranta del segle XX el Baix Llobregat semblava rendibilitzar la seva esquerranitat a les urnes, i el que temps enrere es considerava un símbol d'unió entre ciutadania i classe política, s'acabà traduint en l'exercici d'un discurs polític més aviat caduc.

La interlocució entre classe política i ciutadania és més aviat precària. Un exemple d'això són les associacions de veïns, un dels símbols de la lluita antifranquista a la comarca, que experimentarien un difícil encaix dins la nova conjuntura democràtica. D'una banda disposarien de facilitats formals a l'hora de dialogar amb els poders locals (cal tenir en compte les afinitats entre líders veïnals i líders polítics), però d'altra banda serien els principals avaladors de les reivindicacions més sòlides i amb més poder de convocatòria a la comarca als anys vuitanta i noranta (cal recordar les campanyes sobre els rebuts de l'aigua o sobre l'impost del transport metropolità).

Amb el desgast progressiu dels partits polítics, la participació ciutadana rellevà la militància dins l'esquema de prestigi social, i la militància canvià el rol de l'agitació política pel d'escola de formació dels futurs quadres de partit. És la fi dels lideratges carismàtics i l'inici de mandats més prefabricats i uniformes. D'aquesta manera podem concloure que la classe política ha pres consciència del distanciament que té respecte de la societat civil, però també ha pres consciència que

un conjunt de col·lectius, plataformes i associacions esdevenen vulnerables davant la solidesa estructural dels partits polítics. Per aquest motiu ara ens trobem en un moment de discursos que clamen en pro d'una cultura ciutadana participativa, que sigui capaç de trobar mecanismes d'intervenció en la vida política sense caure en el joc de filies i fòbies respecte de la classe política. Amb el dubte de si ens trobem davant d'una proposta factible o bé davant d'un foc d'encenalls, la veritat és que el Baix Llobregat ha pres un cert protagonisme en el foment de la cultura de la participació ciutadana. De totes maneres, Porto Alegre queda molt lluny, i la lògica electoral continua disposant d'una maquinària massa controlada com per poder donar cabuda a una participació política que trenqui la dinàmica preestablerta dels cicles electorals.

Per a una anàlisi més profunda sobre el diàleg entre classe política i societat civil a la comarca, caldria analitzar les dinàmiques sociopolítiques específiques de cada municipi. Conscients d'aquesta mancança, prenem com a referent la comarca, ja que posar-la en relació amb un context més general ens serveix per dibuixar a grans trets les principals característiques i tendències que s'han originat entorn de les relacions mantingudes entre la societat civil i la classe política, des de la transició fins a l'actualitat.

La cultura reivindicativa i la cultura participativa

La participació ciutadana en l'esfera política dins d'un sistema democràtic recau tant en la legitimitat de l'exercici de la reivindicació com en el de la representació. Dos exercicis amb virtuts i defectes, que segons a quin context estan subjectes es pot tendir a enaltir-los o bé a caricaturitzar-los, a valorar-los positivament o a censurar-los. Un fet comú és entendre'ls com a conceptes contraposats. Només en contextos molt concrets que responen a processos de reconstrucció política (com ara en la transició o més recentment en les manifestacions del 13-M), es perceben com un ens aglutinador. Tret d'aquests moments significatius però puntuals, la distància entre representant i representats per un cantó, i entre reivindicació i conformisme per l'altre, tendeix a eixamplar-se.

Resulta rellevant comprovar com avui dia el terme *participació ciutadana* gaudeix de més bona salut que el terme *activista*. De la mateixa manera, sembla rendibilitzar-se millor la consideració de *ciutadà compromès* que no pas la de *militant*, o la d'*alternatiu* enlloc de la de *contracultural*. D'aquesta manera, les teories sobre

El moviment OKUPA, un dels pocs moviments socials que ha mantingut encès durant els darrers anys el llum de la mobilització en defensa de reivindicacions de resistència. A la fotografia, una casa okupada al Prat.

les desigualtats *centre-perifèria* han derivat vers les desigualtats *nord-sud*, del *marc internacional* s'ha passat a un *marc global* i els països *subdesenvolupats* o del *Tercer Món* ara són països *en vies de desenvolupament*. Fins i tot, en poc menys de quinze anys de diferència, les *ONG* han perdut el valor afegit que tenien, ja que algunes han afegit la *D* de desenvolupament, o bé se'ls qüestiona seriosament la vigència de la *N*. D'igual manera, les *cases okupes* són *CSO*³ per adequació pràctica, els *ecologistes* són *verds* per raons cromàtiques i les associacions de *gais i lesbianes* han obtingut el reconeixement de *moviment, col·lectiu o grup de pressió*, tant en l'esfera mediàtica com en la política.

En aquests poc més de vint-i-cinc anys de democràcia postfranquista, el diàleg entre la societat civil i la classe política ha sofert canvis evidents, que van més enllà de subtils variacions en la nomenclatura. No en va en les

dues darreres dècades del segle XX s'han succeït fenòmens de caràcter econòmic, polític, social, tecnològic i cultural que han incidit directament en les estructures democràtiques dels estats occidentals. El canvi més evident i significatiu que ha experimentat aquest país després de quasi quaranta anys de dictadura, ha estat el de possibilitar el diàleg entre representants i representats. I això en la pràctica ha tingut els seus límits.

La transició: la fi d'una inèrcia

Malgrat l'existència d'estudis historiogràfics i sociològics, de la transició en sabem a partir de dues fonts: d'una banda, la història oral, que ens ha donat a conèixer les anècdotes més significatives i els trets més rellevants viscuts per la generació precedent. De l'altra, les diferents cròniques divulgatives que amb el pretext d'efemèrides han difós els mitjans de comunicació, els quals es caracteritzen per una voluntat mitificadora i reconstructora de la història. Aquestes fonts escriuen dos evangelis diferents: *la transició segons l'estadista i la*

³ Centre o casal social ocupat, terme que actualitza el concepte de *casa okupa* i que serveix per distingir la funció social (CSO) de la funció estrictament domèstica.

transició segons l'activista. La primera és la que exalta el paper dels principals protagonistes institucionals del procés de construcció democràtica. La segona desenvolupa una crònica social protagonitzada per persones anònimes impulsant una transformació política, des de la clandestinitat fins al reconeixement de les llibertats de l'estat de dret.

La dècada dels vuitanta en termes polítics simbolitza la consolidació de la democràcia representativa a l'Estat espanyol. En canvi, en termes de mobilització social es sol dubtar del protagonisme i activisme de la ciutadania. En comparació amb el període de la transició, existeix un clar element de "relaxació" propi del procés: *Potser la transició va ser un "coitus interruptus", però també és cert que més d'un partidari de l'amor lliure (més per inèrcia que per convicció) va acabar per practicar l'abstinència sense l'ajuda de cap cinturó de castedat.* Si en la dècada dels setanta la lluita antifranquista aglutina persones de sensibilitats ideològiques, socials i culturals, diverses, en la dècada dels vuitanta es trenca aquesta inèrcia, però en neix una de nova.

El 1982 els catalans ja havien elegit dos presidents de govern, president autonòmic i alcalde. S'havien legalitzat sindicats i partits polítics, manaven els socialdemòcrates i s'havia frustrat un intent de cop d'estat militar. A partir d'aquest moment la transició es dona per acabada. Només una futura anàlisi històrica del procés podrà posar sobre la taula suficients elements per tal de discernir si la principal característica de la transició fou la consolidació de la democràcia en aquest país o bé la darrera victòria del franquisme. I és que la defensa a ultrança de la vigent Constitució per part del PP és un exemple que sembla donar més arguments als "democratoascèptics" moderats, que sostenen la idea que el recent mandat de Zapatero ha de suposar una segona transició política.

Democràcia: solució i problemes

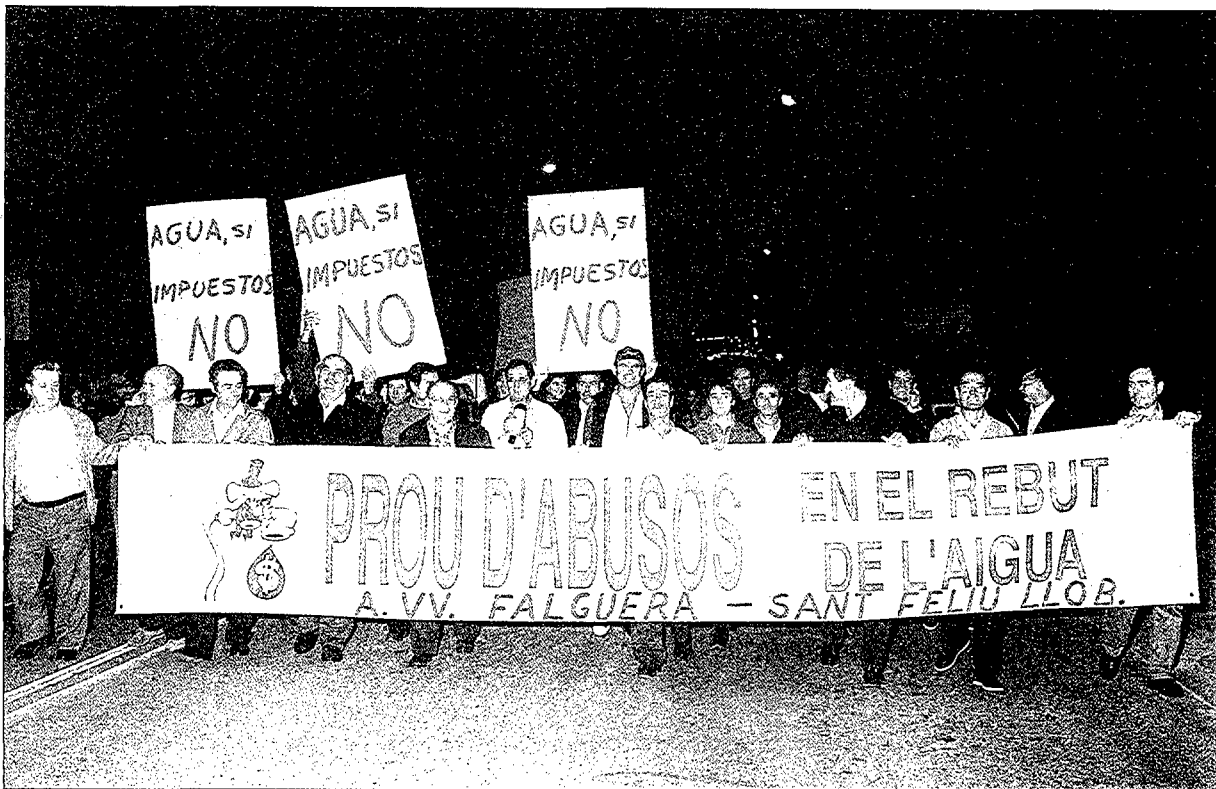
A partir de 1982 la distinció entre classe política i societat civil resultarà prou evident. El tancament de files dels partits amb representació parlamentària en pro de la construcció d'un estat democràtic, comportarà la difusió del discurs del *políticament correcte*. En l'àmbit polític s'assumirà el concepte de democràcia liberal i s'imposarà la lògica electoral. I en el món associatiu en general prevaldrà la lògica institucional, caracteritzada per la política de convenis i subvencions. El diàleg entre classe política i societat civil quedarà cada vegada més restringit als paràmetres legals i al món professional.

Aquest nou marc de relacions fraccionarà part de l'herència deixada tant pels activistes de l'antifranquisme com per part del teixit associatiu tradicional. A banda dels antisistèmics i dels partits *outsiders*, caldrà tenir en compte una nova dissidència sociopolítica que es caracteritzarà tant per la seva capacitat d'implicació social com per la dificultat de trobar referents en l'esfera política.

Els politòlegs Ferran Requejo i Jacint Jordana exposen que les principals crítiques dirigides als partits, considerats com a instruments de representació i participació política, són: **"La creixent oligarquitzaació dels nuclis decisoris, on només una minoria controla i disposa de capacitat efectiva sobre la política del partit; la manca de debat intern i l'existència d'unes estructures organitzatives i uns estils interns no democràtics; uns índexs molt baixos d'afiliació; els casos de corrupció; els mecanismes irregulars de finançament; la manca de responsabilitat dels dirigents davant dels afiliats, els simpatitzants o els votants; el transfuguisme dels càrrecs públics, i, finalment, la poca relació dels partits amb els sectors socials."**⁴

Un altre aspecte a tenir en compte és el paper que van jugar els poders locals tant en el procés de consolidació democràtica com en el de construcció d'un model de ciutadania. Carme Coll argumenta que la transició va generar una explosió de participació política i moltes ganes de dirigir i reorganitzar les institucions i administracions públiques: "Volíem fer-ho amb criteris nous, idees renovades i al mateix temps, donar respostes ràpides als dèficits acumulats". Això va provocar el desplegament d'una activitat municipalista que segurament es va excedir en les seves funcions. Si la joventut, il·lusió i implicació tant dels càrrecs tècnics com dels electes de molts ajuntaments, es pot considerar una virtut a l'hora d'establir vincles entre el consistori i la població, els esforços fets en el camp institucional no es van traduir en una aposta ambiciosa per generar una ciutadania amb capacitat de transformació. D'una manera més o menys conscient, des dels poders locals es va voler assumir una doble funció: la **representació política** i la **representació del moviment popular**. Una visió que va contribuir a la descapitalització del moviment ciutadà, restant-li legitimitat. Error estratègic sobretot dels partits d'esquerres, que no van saber canalitzar les reivindicacions de la ciu-

⁴ JORDANA, Jacint; REQUEJO, Ferran. "Els problemes de la democràcia" a *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans (1980-1997)*, vol. XII, [d. a.]. Enciclopèdia Catalana: Barcelona, 1999 (pàg. 75).

Manifestació de veïns contra l'augment dels impostos en el rebut de l'aigua. Aquesta va ser una de les darreres i més importants protestes socials que va acabar amb cert èxit. Fons: ACSFL.

tadania cap a un marc transformador, participatiu i propositiu.⁵

Rebuig a la política? Rebuig als partits polítics? Més aviat podem parlar de col·lapse. La política institucional havia envaït totes les esferes de participació ciutadana. La societat civil necessitava desprendre's de les directrius partidistes i creure's el motor d'una societat més justa. Fou a partir de mitjan anys vuitanta quan la societat civil començà a dibuixar altres espais de participació política al marge dels partits polítics (organitzacions no governamentals, plataformes ciutadanes, col·lectius i moviments socials). Són organitzacions que tenen el mèrit de realçar valors col·lectius com ara la *solidaritat*, l'*autogestió* o l'*autonomia cultural*; es caracteritzaran per transmetre a l'opinió pública els seus actes i reivindicacions entorn d'un centre d'interès (la pau, l'ecologisme, la immigració...) i per qüestionar molt

seriosament les bases més productivistes dels partits tradicionals.⁶

Pensa globalment, actua localment. Passa-ho.

En la dècada dels noranta el país va viure en plena normalitat democràtica. Es celebraren els Jocs Olímpics a Barcelona, s'abolí la *mili*, s'estengué l'ús d'Internet, s'introduí la LOGSE, s'acabà el "Felipato de Sevilla" i començà l'"Aznaridad".⁷ L'Estat espanyol, integrat de ple en l'òrbita política i econòmica dels estats occidentals, patiria els mateixos símptomes que les altres democràcies europees. La política catalana, en canvi, començà a planejar la Catalunya postpujolista, fet que contra pronòstic no es faria efectiu fins l'any 2003. De totes maneres, en la

⁵ Carme Coll i Truyol, llicenciada en història contemporània, experta en cooperació internacional descentralitzada, presidenta d'ACSUR-Las Segovias. COLL, Carme. "Los poderes locales" a *La Factoria*, núm. 6, juny-setembre 1998.

⁶ JORDANA, Jacint; REQUEJO, Ferran. "Els problemes de la democràcia" a *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans (1980-1997)*, vol. XII, [d. a.]. Enciclopèdia Catalana: Barcelona, 1999 (pàg. 76).

⁷ Termes que utilitza Manuel Vázquez Montalbán en la seva obra *La Aznaridad*, per designar els mandats de Felipe González i de José María Aznar com a presidents del Govern, respectivament.

Els moviments pacifistes han mantingut activa la seva reivindicació contra la guerra i contra la intervenció americana en diferents conflictes. A la fotografia, una manifestació contra l'OTAN. Fons: ACSFL.

vida política continuaria imposant-se la lògica electoral. Els partits, tot i patir crisis internes, es consolidaren, i els mitjans de comunicació jugarien un paper encara més cabdal a l'hora de canalitzar el discurs polític. D'altra banda, però, trobem que la societat civil experimentà un procés de maduració a l'hora d'intervenir en la vida política. És un període de consolidació dels plantejaments sorgits en la dècada anterior i de generació de noves cultures polítiques. D'aquesta manera es faran visibles (a tall d'exemple) organitzacions independentistes, llibertàries, d'extrema esquerra i d'extrema dreta, totes elles presents a la comarca tot i que sovint restringides a un àmbit local. Moltes d'aquestes organitzacions estaran formades bàsicament per joves, fet que desmentirà el tòpic que els joves no s'interessen per la política. S'estendran les mal anomenades *tribus urbanes* i s'ampliarà el ventall de moviments socials. Un tret característic d'aquest període és que els partits polítics tindran la seriosa necessitat de connectar amb les sensibilitats ciutadanes, que a grans trets s'expressaran de dues maneres: 1) a través d'espais reivindicatius, 2) a través de grans mobilitzacions puntuals.

D'una banda es recordarà l'èpica d'episodis que l'imaginari col·lectiu ubicava en el "territori mític" de la lluita antifranquista. Ens referim tant a la capacitat de

concentrar milers de persones acampades a la Diagonal de Barcelona reclamant el pagament del 0'7 % als països en vies de desenvolupament, per exemple, com a la capacitat de la policia de reprimir brutalment manifestacions d'estudiants, fins i tot dins del —també mític— recinte de la Universitat Autònoma de Barcelona, a les portes del segle XXI. D'altra banda, la societat civil prendrà consciència de la volatilitat de moltes de les seves accions, i de la dificultat de difondre les seves reivindicacions. Per aquest motiu hi ha qui també buscarà canalitzar els seus esforços en el marc de la quotidianitat. Es tracta, doncs, de la participació en la vida local, bé sigui dins del teixit associatiu del municipi, bé sigui des d'una participació de caire més polític, formant part de plataformes ciutadanes o d'organitzacions sociopolítiques.

Pel que fa referència al món associatiu, aquest continua supeditat a la política, no sempre beneficiosa, de les subvencions. La seva contribució social dependrà, però, de la capacitat de saber encaixar un model basat en el voluntariat, en una societat dominada pel sector dels serveis i caracteritzada per la precarietat laboral, tant en termes de sou (necessitat de remuneració) com de disponibilitat horària (impossibilitat de dedicació).

El diàleg entre la classe política i la societat civil requerirà l'ús de nous paràmetres. Si en la dècada dels vuitanta els poders locals tenien una relació de compllicitat, o fins i tot de tutela, amb bona part de les associacions del municipi, ara es trobaran davant de col·lectius més incòmodes, bé sigui per la radicalitat del seu discurs (centres socials ocupats, plataformes antifeixistes i antimilitaristes, o a l'altre extrem, plataformes racistes i xenòfobes) o bé pel fet de treballar en xarxa juntament amb altres entitats més sistèmiques (associacions de veïns, agrupaments escoltes, esplais, colles de cultura popular). Es constata el fet que la classe política no pot allunyar-se dels agents socials, fet que donarà lloc a una doble estratègia. D'una banda, hi haurà ajuntaments que optaran per obrir processos de participació ciutadana (a la comarca trobem com a significativa l'experiència de "Ciutat en Congrés" a Sant Feliu de Llobregat), o bé iniciar exercicis de transparència política (llistes obertes de la candidatura d'ICV a Molins de Rei a les eleccions municipals del 2003). D'altra banda, i de manera més recurrent, les forces polítiques locals intentaran nodrir-se de ciutadans "independents", representatius de la vida associativa i activista de la ciutat. Ambdues fórmules presenten avantatges i inconvenients, però arriben a constatar l'evidència que els polítics ja no poden tenir sota control una ciutadania que es caracteritza per la seva diversitat.

De l'impacte social que ha suposat l'ús d'Internet i la telefonia mòbil sembla haver sorgit una nova cultura participativa. El treball en xarxa és un concepte que ha penetrat en moltes organitzacions, i ha creat un rerefons ideològic basat en la necessitat de fer partícips els diferents agents socials d'un barri, municipi o comarca, d'una causa o reivindicació que s'entén que és o que pot ser comuna. No cal dir que en aquest sentit Internet ha sigut de gran ajuda. De totes maneres, el seu abast és difícilment mesurable, així com també convé ressaltar que és una eina a la qual no es pot atribuir una hegemonia respecte d'altres formes de proselitisme, organització i propaganda. Murals, pintades reivindicatives a les parets, cartells, pancartes, publicacions ideològiques, butlletins, tríptics i octavilles, a inicis del segle XXI continuen sent mecanismes útils per difondre idees, actes i reivindicacions.

Si començàvem l'article referint-nos al procés de construcció democràtica viscut durant la transició, a finals del segle XX la implicació política de la societat civil queda determinada per la dicotomia entre *pensament global* i *actuació local*. La nova realitat migratòria exemplifica perfectament la necessitat d'entendre les realitats alienes per tal de millorar la pròpia. La sensi-

bilització que es realitza a escala local de fenòmens d'abast mundial (com ara la lluita per la radicació de la pobresa, la fi de les guerres, l'ajuda humanitària, la reivindicació de les cultures minoritzades, la causa indígena, el rebuig al terrorisme i a qualsevol manifestació de violència), unida a reivindicacions pròpies de la nostra realitat (com ara el dret a l'habitatge, el drama de l'atur, la preservació del patrimoni natural i cultural del territori), són algunes de les causes que exemplifiquen la capacitat que té la societat civil a l'hora d'atendre el repte de la globalització. Com a contrapunt també ens hem de referir a les manifestacions i accions reaccionàries i xenòfobes, com a exemples d'un altre tipus de *participació ciutadana*, que rebutgem però que ens és propera.

Conclusions

En aquest article només hem pretès traçar una línia argumental que permetés visualitzar el marc històric i els condicionants sociopolítics que a grans trets han determinat el diàleg entre la classe política i la societat civil. El Baix Llobregat, des de la transició fins a l'actualitat, ha tingut un dinamisme social i polític prou significatiu com per merèixer una recerca exhaustiva sobre les iniciatives ciutadanes que s'hi han dut a terme. Moltes de les accions ciutadanes parteixen d'un activisme latent que es cou a partir de conviccions personals que a vegades arriben a crear organitzacions d'abast local i que puntualment poden aglutinar un nombrós suport ciutadà entorn de les seves reivindicacions. És en aquest darrer punt (sobretot en el cas dels anomenats moviments socials) on Barcelona ara més que mai exerceix de metròpoli, i resta a les ciutats i poblacions del Baix Llobregat la capacitat de disposar d'un gran poder de convocatòria d'abast comarcal. Només la Festa de la Rosa que cada any organitza el PSC a Gavà i els actes institucionals de la Diada de Catalunya que tenen lloc a Sant Boi cada 11 de setembre, serien alguns exemples de peregrinació sociopolítica a la comarca, i diríem que amb un component més lúdic que reivindicatiu.

No obstant això, són moltes les organitzacions que mantenen una estructura de coordinació comarcal (partits polítics, sindicats, associacions de veïns, organitzacions d'educació en el lleure i de cultura popular, entre d'altres). Per aquest motiu, el dinamisme social i polític del Baix Llobregat requereix estudis que focalitzin la incidència local de fenòmens participatius que tenen correspondència amb d'altres que es duen a terme a municipis veïns. A banda d'estudis sobre els moviments socials a la comarca, també queda pendent l'estudi sobre

l'evolució política d'organitzacions d'extrema esquerra i d'extrema dreta. Grups a vegades inquietants, a vegades residuals, sovint menystinguts en anàlisis generals, però que permeten eixamplar el coneixement de cultures polítiques que posades en un marc global són minoritàries però que poden ser significatives en un futur o en un marc més concret o local.

Si bé hem mostrat alguns exemples dels canals de participació política al servei de la ciutadania, i hem posat èmfasi en el diàleg entre la societat civil i la classe política, no hem posat l'accent en el diàleg *societat civil-societat civil*. Disposar d'un teixit associatiu ampli i divers, i treballar pel foment d'una cultura participativa no comporta necessàriament la creació d'una conscièn-

cia de transformació social. Per aquest motiu, convindria fer balanç d'algunes experiències associatives que s'han dut a terme a la comarca, i veure'n l'evolució o el desgast, la funció d'alternativa o de col·laboració amb les institucions públiques. A l'hora d'avaluar la trajectòria d'organitzacions, plataformes i col·lectius cal tenir present, doncs, aspectes com el voluntariat, la professionalització, el treball precari, les fonts de finançament i la capacitat d'autogestió d'aquestes entitats. D'aquesta manera volem deixar clar que tant els partits polítics com altres iniciatives ciutadanes es formen des de i per la societat civil. La seva incidència, però, és diferent i respon a fenòmens conjunturals i estructurals, i creen trajectòries disperses amb continuïtats, discontinuïtats i punts d'inflexió.

Mobilitzacions que han tingut repercussió a la comarca (1975-2004), agrupades per àmbits (elaboració pròpia)

Ecologia/Defensa del Territori	Llengua/Cultura Catalana
Nuclears No	Assemblea de Catalunya
No a l'abocador del Garraf	Congrés de Ccultura Catalana
Xarxa de Defensa del Territori	Correllengua
Solidaritat 3r Món/Pobles oprimits	Resistència Global
Solidaritat amb Bòsnia- Crisi dels Balcans	Fòrum Social de Porto Alegre - FSBaix Llobregat
Agermanament dels pobles	Campanya del 0,07%
Solidaritat amb el poble saharauí	Xarxa Consulta Abolició Deute Extern
Pacifisme/ Antimilitarisme	Altres
No a la Guerra del Golf (1991)	OTAN No Bases Fora
No a la Guerra (Guerra a l'Irak 2003)	Papers per a tothom
Objecció de Consciència - Insubmissió	"Basta ya"-ETA No

Les fotografies incloses al Dossier pertanyen al fons de l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat i corresponen a donacions de: Iniciativa per Catalunya del Baix Llobregat, Josep Miquel Ardanuy, Pilar Antolín Arrufat, Irene Alcàntara, Partit dels Socialistes de Catalunya del Baix Llobregat, Carles Olona Carbonell, Joana Raspall Juanola, Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, Convergència Democràtica de Catalunya del Baix Llobregat i Vicenta Santiago Montilla. A tots i totes, el nostre agraïment.